

SPOMENIKOV NE DAMO

Leto je naokrog in spet nas je k pisanju tega članka pritegnila izjava g. Janeza Janše, da naj bi se odstranili vsi spomeniki in imena ulic, ki so povezana na tak ali drugačen način z imenom TITO.

Če samo spomnimo, da je tako g. Janša kot tudi marsikdo med nami nekoliko starejše generacije ubiral pota v času Titove vladavine ve, da nam je bilo življenje takrat veliko boljše kot pa je marsikateremu danes. Ime Tito je svetovno znano ime, marsikateri tujec ne ve kje je Slovenija, ko pa omeniš besedo Tito, pa mu je takoj jasno za kaj se gre.

Sramotno bi bilo, da bi mi borci, ki smo se žrtvovali za svojo domovino in tudi vsi simpatizerji in nekoliko mlajši člani pustili, da nam nekateri, ki se ne zavedajo dobro svojih korenin odstranijo Titov spomenik in imena ulic. Marsikdo je ponosen na to ime, mi v Velenju smo ponosni, da imamo njegov spomenik, ponosni, da smo del zgodovine, da smo del nečesa za kar upamo, da nismo edini.

Tito je bil vzgled vsem nam, kakor tudi nekaterim politikom, ki sedaj hočejo njegovo ime izbrisati in ga nekam zakopati, kar pa upamo, da jim ne bo uspelo, kajti

zavedati se moramo, da za nami prihajajo zanamci, in morda bodo prav oni tisti, ki se bodo ponovno učili, kako je potekal boj in kdo je bil pravzaprav JOSIP BROZ TITO.

Zato naj nam bo to kot nekak refren, kot nekak napev, da bomo z vsemi svojimi močmi branili naš partizanski ponos in le njih spomin. Prav zaradi tega smo se odločili, da SPOMENIKOV NE DAMO.

Darja KOLAR

DOPISUJTE V

ŠALEŠKI UPORNIK

Obvestilo uredniškega odbora Šaleškega upornika

Uredništvo glasila Šaleški upornik iz številke v številko sprejema vse več vaših prispevkov. To nas zelo veseli, saj s tem dokazujete, da je glasilo postalo zelo brano čtivo in tako je tudi prav. Dokazuje tudi, da naše Krajevne organizacije dobro delajo.

Z vsem tem pa se je povečal obseg dela pri prepisova-

nju vaših prispevkov, zato smo se odločili, da vas zaprosimo za sledeče:

- Vse tiste, ki imajo možnost pošiljanja prispevkov po elektronski pošti prosimo, da jih pošiljajo na sledeči naslov: ozoj.dr@gmail.si z oznako: ZA ŠALEŠKI UPORNIK;

- Seveda pa bomo vaše prispevke še vedno sprejemali tako kot doslej strojepisni ali ročno pisani obliki. Vsakega vašega prispevka se veselimo, saj to je glasilo vseh nas in z vašim pisanjem, drage borke in borci skrbite, da se mlajši rod seznanja z vašim trpljenjem med NOB in da zgodovina ostane zapisana in ne zamre.

Jože Dračko

Dostikrat članice in člani organizacije ne vemo na koga bi se obrnili v zvezi z našim statusom, pravicami itd...

Če imate kakršnokoli vprašanje s tem v zvezi, se lahko obrnete na Upravno enoto Velenje - Oddelek za občno upravo in druge upravne naloge in skupne zadeve.

Telefonska številka: (03) 8995 772.

Obiščite spletno stran OO ZB NOB Velenje na naslovu:

Odslej "borci" tudi na spletnih straneh!

Šaleški upornik, interno glasilo območnega združenja ZB NOB Velenje

Uredniški odbor: Marjana KOREN, Bojan VOH, Jože DRAČKO, Vlado VRBIČ (urednik)

Naslov uredništva: Območno združenje borcev za vrednote NOB, Kopališka 3, 3320 Velenje

Naklada: 1300 izvodov **Tisk:** Gorenje IPC

ŠALEŠKI UPORNIK

Šaleški upornik je interno glasilo območnega združenja ZZB NOB Velenje, letnik VII, številka 1, maj 2009

V tej sobi v Topolšici so se 9. maja 1945 končale sanje o tretjem rajhu.

**V soboto, 9. maja 2009 ob 19. uri,
vas vabimo v Topolšico na spominsko
slovesnost ob 64. obletnici podpisa brez-
pogojne kapitulacije južnoevropske
skupine armad nemške vojske.**

Slavnostna govornica bo ministrica za obrambo RS Ljubica Jelušič,
poleg bogatega kulturnega programa pa bo možnost za prijetno
druženje ob glasbi hrani in pijači.

Združenje borcev za vrednote NOB Velenje

Iz govora Bojana Kontiča s proslave ob dnevu upora

Ne razlikujejo se samo različni letni časi. Razlikujejo se med seboj tudi isti letni časi. Različne so zime in poletja, različne so jeseni in pomladi. Pa ne le po vremenu, ki nam je kdaj bolj, drugič spet manj naklonjeno.

Kakšna pomlad je lahko na zunaj prav tako lepa, kakor pomlad po naših pričakovanjih mora biti. Ravno prav topla, dehteča, polna porajajočega se življenja. Pa vseeno lahko visi v zraku takšne pomladi kaj težkega, strah zbujačnega, kaj, kar teži človekovo dušo. Takšna je bila pomlad pred osemindesetimi leti. A bili so takrat tudi ljudje, zaradi katerih se je po štirih letih mraza in teme, ki sta visela nad slovenskim narodom, rodila nova pomlad - lepa, topla, dehteča, cvetoča, polna upanja in nove življenjske moči - SVOBODNA. Tudi letošnja pomlad je drugačna od mnogih, ki smo jih že doživeli. Verjetno za marsikoga precej drugačna od takšne, kakršno bi si želeli. Skoraj ne mine dan - kaj dan - skoraj ne mine ura, ko ne bi spregovorili ali slišali o krizi. V življenja mnogih med nami se je naselil strah. Kaj bo jutri? Bomo zmogli?

Seveda se današnje razmere, četudi bi bile še bolj zaostrene kakor so danes, ne morejo primerjati s tistimi pred osemindesetimi leti. Ali pred osemnajstimi. Pa vendar. Marsikatero vzporednico bi lahko potegnili z dnevi, ki so bili zagotovo najtežji in najmračnejši v zgodovini našega naroda. In se marsičesa tudi naučili. Od ljudi, od naših prednikov, pa tudi od številnih, ki ste, lahko rečemo, imeli srečo in ste še danes z nami. Zaradi vas smo imeli srečo, imamo srečo, tudi mi.

Prepričan sem, da bomo krizo, ki je prišla z letošnjim letom iz nove tudi na staro celino, znali in zmogli premagati. Ter iz nje priti boljši. Vendar le, če ne bomo dopustili, da bi se poleg finančne, poleg gospodarske krize še naprej razraščala najhuša in najnevarnejša - kriza vrednot.

Tudi zato sem nocoj optimist - ker vem, da ste tu, v tej dvorani, zbrani ljudje, ki z mano delite prave vrednote. Ki vam ni vseeno. In zaupam. Vam, nam. Ker nam ni vseeno, bomo zmogli. Ne bomo pustili na cedilu tistih najšibkejših med nami. Ne bomo dopuščali krivic.

Kriza je, kot pravijo, tudi priložnost. Tudi sam mislim tako. Kriza je priložnost, da se končno, po letih nesmiselnih nesoglasij,

spet združimo v istem cilju. Da poskušamo posnemati svetel zgled iz naše preteklosti. Osvobodilna fronta je bila organizacija različnih, a združenih. Ljudi s trdno voljo, s sposobnostjo presegati razlike zaradi višjega skupnega cilja, zaradi pomembnejšega skupnega, ja, nacionalnega interesa.

Po drugi strani pa je letošnja pomlad, za nas, Velenjčane in Velenjčanke, uvod v leto praznovanja. Jeseni bo minilo petdeset let od dne, ko je bilo z veliko slovesnostjo odprto novo zgrajeno središče mesta Velenje. Tudi tisti čas, ko je nastajalo in raslo mesto, danes vsem nam dom, ni bil le prijazen in lahek. A bil je lep, ker je bil tudi to čas enotnosti, skupnih želja in idej, pa močne volje, s katero so ideje postale resničnost. In, kjub nekaterim pomislekom zaradi težavnejših okoliščin, menim, da je prav, da praznujemo. Da se z veseljem in s ponosom spominjamo naše preteklosti. Brez nje bi danes nič ne bilo tako kot je. Praznovanje pa naj bo tudi razlog za še odločnejši pogled naprej, za korak v prihodnost. Ta je danes najpomembnejša.

Omogočili, ustvarili ste jo tisti, ki ste doživeli dosti več od nas, mlajših, rojenih v svobodni državi. Skupaj pa zagotovimo, da bo prihodnost prijazen dom za nove rodove Slovenk in Slovencev ter vseh, s katerimi bomo bivali v sožitju.

Čez nekaj dni bomo zaznamovali še en praznik. Praznik dela. Letos je takšna pomlad, ko naj praznik dela spet ne bo le dela prost dan, ampak resnično dan, priložnost, ko bomo glasno opozorili na pravice delavcev in pravico do dela.

Da pa bi to hotenje ne ostalo samo hotenje in s tem vse to le fraza v poplavi fraz današnjega dne, te pozivamo, tovariš iz Ljubljane in Maribora, Celja in Ptuja, Kranja in Novega mesta, Celovca in Kočevja, Murske Sobote, Gorice, Trsta ter vseh ostalih krajev slovenske zemlje, ki čutiš in hočeš isto, da se nam pridružiš in s svojim sodelovanjem zagotoviš uspeh našega hotenja. Zavest, da nismo sami, nam bo dvignila moralno moč, delo slehernega posameznika v tej skupnosti pa bo imelo tako tudi svoj globlji smisel.

To so besede, ki jih je v uvodnik revije Slovenska mladina v letu 1938 zapisal naš rojak, takrat šestnajstletni dijak, Karel Destovnik Kajuh. Presunljivo aktualno, kajne?

ČESTITKA SLAVI PETKOVNIK

Ob prihajajočem življenjskem prazniku devetdeseti obletnici, smo obiskali slavjenko v domu za ostarele v Velenju. Življenjska pot tovarišice Slave Petkovnik se je začela v Šaleški dolini v Škalah, kjer je tudi preživljala svojo mladost. Leta 1944 se je povezala z udeleženci NOB, njen dom je bil vedno zatočišče utrujenih borcev in aktivistov. Kljub grožnjam in nevarnostim tovarišica Slava ni prenehala sodelovati z NOB. Tudi z možem, ki je bil v partizanih je vzdrževala stalne stike. Po vojni si je družina Petkovnik postavila hišo v Pesju na Špeglovi 22. Delavnost, veselje in ljubezen do dela, ter njen veder značaj so jo ohranili čilo in zdravo do danes.

Ob visokem življenjskem prazniku ji člani krajevne organizacije ZB NOB Pesje želimo še mnogo zdravja in zadovoljna leta.

2

**Kostomaj Cilka, Krivec Fanika, Hribar Ludvik
(KO ZB NOB Pesje)**

BORBE IN POHODI I. BATALJONA IN ŠTABA LACKOVEGA ODREDA V JANUARJU IN FEBRUARJU 1945

Lackov odred je bil ustanovljen iz Pohorskega bataljona blizu Ožbolta v novembru 1944. Štab IV. Operativne cone je dobil depešo (nalogo) naj pošlje odredu okrepitev. Poslali so I. bataljon Tomšičeve brigade, katere član sem bil tudi jaz. Med borci so bili tudi fantje iz naše doline: Miha Krofl, Jože Vivod, Meža, Franc Rednak z Paškega Kozjak, Franc Šumečnik, Hrustelj iz Šentilja pri Velenju, Jože Kumer iz Topolšice, Alojz Skornšek iz Skorna, Ludvik Skaza iz Gaberk. Imena ostalih borcev sem že pozabil.

Lackov odred so razdelili na I. in II. Bataljon in štab odreda. Bil sem član štaba odreda. Opravljal sem funkcijo kurirja, ker sem bil učen in majhen. Na pernicah se je štab odločil da se razdelimo. II. Bataljon je šel svojo pot, I. bataljon pa je ostal skupaj s štabom odreda. Premaknili smo se pod vznožje sv. Pankracija in sv. Urbana in se utaborili na meji z Avstrijo. Neko popoldne smo opazili kolono vermanov, ki so bežali v dolino, ker so zvedeli za našo prisotnost. Komandant je vzel v roke harmoniko in začel igrati. Nekaj minut kasneje smo zaslišali odmev mitraljeza z vrha hriba. Takoj za tem se nam je približala kolona vermanov. Naša zaseda je takoj reagirala in pobila 11 sovražnikov (7 mrtvih in 4 ranjeni). Takoj, ko se je znočilo, smo naredili premik v globokem snegu. Komanda je bila, da je na čelu kolone gazil sneg vsak borec 30 metrov. Jaz sem bil na vrsti proti vrhu. Izgubil sem se v snegu, zato so me soborci klicali "smehec" kje si? To je bilo moje partizansko ime od tega trenutka dalje. Proti jutru smo pregazili cesto Marenberg - Eibisvald. Krenili smo dalje proti Svinjski planini. Vodič je izgubil orientacijo in smo prenočili v gozdu v enem metru visokem snegu. Zavetišče so nam nudile visoke smreke - košate kjer je bilo manj snega. Za posteljo smo si nasekali veje. Midva s kapetanom Klep Jožetom sva spala skupaj, da je bilo topleje. Pot smo nadaljevali proti planini Golica na avstrijskem štajerskem. Na Golici smo se zadržali dva ali tri dni in nato krenili proti Glasshutten. Tu smo ostali le nekaj dni. Soborci, ki so obvladali nemški jezik (Ludvik Skaza) so prestrezali pogovore po telefonu in ugotovili, da bi nas bili radi napadli, a niso imeli dovolj mitraljezcev. Telefonist Ludvik Skaza je telefoniral v Schwanberg na nemško komando in jim zažugal "prekleti banditi". Poslali so izvidnico na Golico in se s smučmi pripeljali mimo naše zasede. Mi smo jih pozdravili s puškami, oni pa v beg v dolino. Močno je snežilo, zato nismo mogli nikamor. Spustili smo se proti dolini severno od Dravograda. Izvedli smo oskrbovalno akcijo. Na železniški postaji smo zaplenili večjo količino riža. Vračali smo se proti Golici. Na poti smo srečali nemškega kurirja

na konju in ga razorožili, mu vzeli konja, obleko in čevlje. Takoj sem oblekel njegovo uniformo, on pa je moral obleči mojo. Naročili smo mu, da mora naslednji večer na isto mesto prinesiti tri nemške uniforme.

Čakali ga nismo, a smo se umaknili nazaj na Golico, kjer smo deponirali v pastirski staji riž. Kako smo ga prinesli na vrh Golice ne pomnim več. Čez en teden smo se vrnili po riž, ker smo ga hoteli predati bolnici za ranjence. Domačini so nam povedali, da so Nemci v bližnji hiši. Obkolili smo postojanko, a Nemcev v njej ni bilo. Hoteli smo se maščevati domačinom, zato smo se odpravili k hiši. Prvi je hodil komandant odreda, nato jaz, a smo naleteli na presenečenje. Nemški stražar z brzostrelko nas je zaustavil. Komandant je bil hudo ranjen v roko (zdrobil mu je komolec).

Ostali Nemci so se skozi klet umaknili po pobočju navzdol. Mi smo streljali za njimi. Če je bil kdo ranjen, nismo dobili podatkov. V hiši so pustili veliko orožja, kar smo vzeli s seboj. Skladišče riža niso odkrili a ga kljub temu nismo odnesli. Bali smo se, da bi ga bili zastrupili. Naš trud s prenosom riža je bil zaman.

Okoli 7. februarja 1945 smo se poslovili od Golice in odšli blizu meje Slovenija-Avstrija v kraj Sobota. Dobili smo zvezo z II. Bataljonom, ki je bil utaborjen pri kmetu Bogatec. Moral sem nesti pošto štaba odreda v II. bataljon. Tam sem prvič videl gramofon. Več ur sem poslušal glasbo. Ko sem prišel deset metrov od hiše so Nemci napadli mene in ves bataljon. Bili smo na čistini. Pravi čudež je, da me ni zadela nobena krogla. Rešil me je verjetno visok sneg in moja drobna postava. V spopadu z Nemci je II. bataljon utrpel velike izgube. Padlo je štirinajst borcev od tega so zajeli tri žive in po mučenju pozneje ustrelili. V štab sem se vrnil močno prestrašen pozno popoldne. Štab je že napravil premik, moj nahrbtnik pa so pustili na prvotnem mestu. Šel sem ponj in se vrnil v štab. Med bivanjem na Golici smo bili priča skoraj vsak dan, ko so nam Nemci pošiljali diverzante in prostovoljce med naše vrste. Uspešno smo jih odkrivali in ustrezno ukrepali.

Ivo Arlič - SMEHEC

OPRAVIČILO

V zadnji številki Šaleškega upornika je prišlo do neljubne pomote pri podpisu članka "Pred štirinajstdesetimi leti" - avtorica prispevka v katerem opisuje svoje doživljanje je namreč tovarišica Katarina Krofel. Uredništvo Šaleškega upornika se avtorici za pomoto opravičuje.

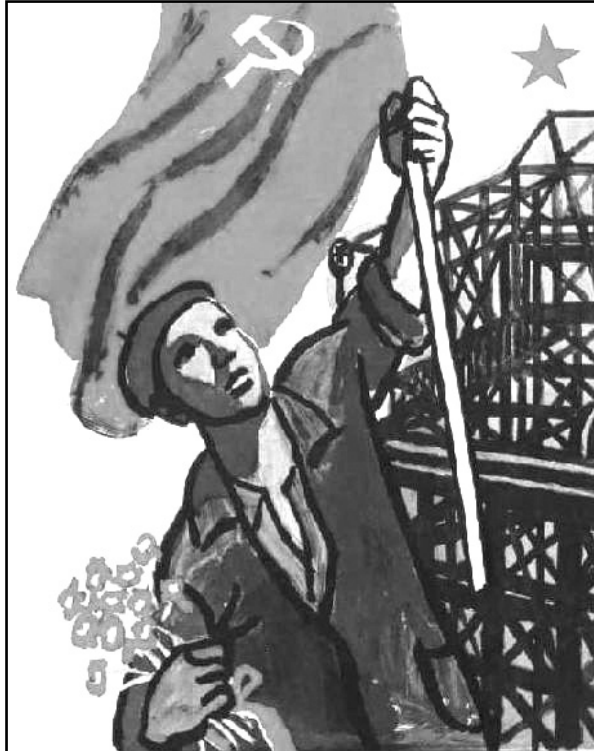
3

PRAZNIK DELAVCEV - 1. MAJ

Praznik dela je mednarodni praznik delavstva, ki ga 1. maja vsako leto praznujejo v večini držav sveta, redka izjema so ZDA

Praznik je izvorno spomin na krvave demonstracije v ameriškem Chicagu v teh dneh leta 1886, znane pod imenom Haymarketski izgred, pa tudi največje praznovanje socialnih in gospodarskih dosežkov mednarodnega delavskega gibanja. Zaradi politično levega navdiha, ki ga nosi praznik, je bil prvi maj skozi vso svojo zgodovino izstopajoči dogodek za demonstracije različnih socialističnih, komunističnih in anarhističnih skupin.

Tradicija prvega maja kot mednarodnega praznika dela se pričinja v letu 1886 s Haymarketskim izgredom, ko je Federacija organiziranih obrtni in delavskih zvez po uspehih, ki jih je doseglo kanadsko delavsko gibanje zlasti leta 1872, zahtevala več delavskih pravic, med njimi predvsem uzakonjen 8-urni delavnik. V podporo pritisku delavskih organizacij, da bi ta predpis stopil v veljavo s 1. majem tega leta, so se na ta rok v Chicagu organizirale trupe delavcev in pričele splošno stavko. 4. maja so se delavci zbrali na mestnem trgu Haymarket, kjer je po začetnem miru pred policijsko četo vendarle eksplodirala bomba in

ubila 8 policistov. Na to je policija odgovorila s streljanjem in ranila več deset ljudi; ker mnogi niso tvegali morebitne aretacije ob obisku uradne zdravstvene pomoči, se je število žrtev ustavilo pri 11. Kasneje je bila pravica do 8-urnega delavnika kljub vsemu uveljavljena, v spomin na tragičen dogodek pa so se odvili tudi veliki izgredi leta 1894 in 1919.

Po teh dogodkih se je ta majski dan v delavskih krogih smatral za praznik dela, ki so ga ljudje obeleževali z različnimi rituali, med drugim v množici dežel s kurjenjem kresov v spomin na dogodke leta 1886. V 20. stoletju je prvi maj pridobil uraden status praznika dela, začeniši v Sovjetski zvezi. Praznovanja delavskega dne so v času hladne vojne v komunističnih državah dobila obliko velikih vojaških parad in vladno podprtih zborovanj delavstva.

V današnjem času je obeleževanje prvega maja še vedno močno povezano z velikimi zborovanji ali protesti delavcev po mnogih mestih celotnega sveta, navadno pa jih organizirajo delavske organizacije, kakršne so sindikati. Temu pa ni tako v Združenem kraljestvu in Združenih državah Amerike, kjer je, zlasti v slednjih, protikomunistična politika v prvi polovici 20. stoletja, znana tudi kot rdeči strah, pregnala praznovanje prvega majskega dne in ga nadomestila z dnevom prava.

KRAJEVNA ORGANIZACIJA ZB NOB VELENJE - DESNI BREG

Krajevna organizacija ZB NOB Desni breg je ena najštevilnejših organizacij ZB Velenje, saj šteje 170 članov in članic. Članstvo sestavljajo članice in člani, ki so bili udeleženi v NOB, člani, kateri imajo status borca in pa člani, ki jim vrednote NOB veliko pomenijo.

Starostna doba je precej visoka, zato nas žal vsako leto zapusti kar nekaj članov. V letu 2008 je umrlo 6 članov naše organizacije, letos pa že kar 2 člana. Člani ZB Desni breg se trudimo, da z novimi člani dopolnimo naše vrste, kar nam tudi uspeva. Naša želja je, da bi v svoje vrste pridobili čim več mladih, ki bi na ta način spoznali pravo stran resnice kaj je NOB pomenil za Slovenijo in njene prebivalce.

Člani ZB Desni breg se udeležujemo tudi žalnih slovesnosti: spominskih obeležij v spomin padlim

borcem, kateri so za nas dali svoja življenja, in da lahko sedaj živimo v lepi in svobodni Sloveniji.

Člani ZB Desni breg smo v letu 2008 organizirali tudi dva izleta in sicer prvi izlet v mesecu maju, le ta je bil v Goriška brda in pa drugi izlet v Italijo - Kluže - Most na Soči, ki je bil v mesecu septembru.

Pozabili pa nismo tudi na starejše in bolne člane. V lanskem letu smo obiskali in obdarili bolne člane in članice, in pa člane, ki so praznovali 80 ali več let. Prav tako pa za vse člane naše organizacije priredimo srečanje ob zaključku leta.

V veliko veselje in ponos pa nam je tudi to, da imamo med nami najstarejšo članico, ki bo aprila praznovala svoj 95. rojstni dan.

Leopold JELENKO

ŠE O ZLORABAH KOSTI

Zopet smo priča neštetim ponavljajočim se informacijam, zapisom in komentarjem ter televizijskim in časopisnim slikam kosti iz odprtega grobišča v Hudi jami pri Laškem.

V mnogih navedenih prispevkih je popolnoma zanemarjena pieteta, namesto te pa uporabljena strupena politična agitka z očitnim namenom kriminalizacije prejšnjega sistema in opravičevanja sodelavcev okupatorja. Povsem zanemarjen je tudi temeljni zločin, ki so ga povzročili okupatorji z okupacijo naše dežele in štiriletno grozovito morijo, ki so jo skupaj z domačimi sodelavci uprizarjali širom Jugoslavije. Ni prav tudi, da se v isti koš meče vse usmrtnitve oziroma poboje, saj je število vseh slovenskih žrtev med vojno in po njej že precej dobro raziskano, o drugih žrtvah na slovenskih tleh pa obstajajo bolj ali manj le ocene, velikokrat tudi močno prefirane.

Raziskava o slovenskih žrtvah, ki jo opravlja Inštitut za novejšo zgodovino je že močno napredovala in sedaj obsega že 94.740 oseb z medvojnimi stalnim prebivališčem na današnjem območju Republike Slovenije. O tem glej Slovensko novejšo zgodovino INZ 1848-1992, I. zvezek, strani od 790 do 799 in izpopolnitve iz nadaljnje raziskave v publikaciji Zbornik ZB 2007 - NOB v Slovenskem narodovem spominu, strani od 319 do 328. Raziskava Inštituta za novejšo zgodovino je temeljita in še ni povsem končana. Po sedaj znanih podatkih je bilo slovenskih medvojnih smrtnih žrtev 82.149 in po vojni usmrčenih domobrancev 12.601 od okoli 18.000, kolikor so jih štejele domobranske enote ob koncu vojne. Med vojno so skoraj 9 desetih žrtev povzročili okupatorji in njihovi sodelavci. Največja žrtev so bili slovenski partizani, saj je bilo padlih v bojih 23.642, pobitih po zajetju 4.500, umrlih v zaporih in pobitih na druge načine 2.579, skupaj 31.721. Če temu prištejemo še 3.248 padlih in pobitih aktivistov Osvobodilne fronte, dobimo zastrašujočo število 34.969!

Med slovenskimi smrtnimi žrtvami je tudi 11.800 civilnih oseb izmed skoraj 60.000 mučencev iz zločinskih taborišč tipa Dachau, Auschwitz, Rab, Rižarna, Jasenovac itd., 3.400 talcev iz vrst civilistov, 10.999 padlih prisilnih mobilizirancev v okupatorke vojske, itd. itd. Tudi drugod po Jugoslaviji so okupatorji in njihovi sodelavci povzročili grozovito gorje: več kot milijon smrtnih žrtev, požigi, mučenja, posilstva, internacije, preseljevanje, prisilno spreobračanje v katoliško vero na Hrvaškem, ogromna materialna škoda itd.

Ti in drugi podatki o štiriletni moriji okupatorjev in njihovih sodelavcev dovolj zgovorno povedo, kdo so temeljni zločinci in kje je temeljni vzrok za povojne poboje, ki jih seveda vsi obsojamo, tako kot tudi neprimerno večje in še bolj krute zločine okupatorjev in njihovih sodelavcev, kakor koli so se že imenovali in kjerkoli so jih povzročali pri nas in drugod po Jugoslaviji.

O nedolžnosti pobitih pa tole: precej domobrancev, ki so jih zavezniki vrnil iz Koroške, je bilo izpuščenih, ker triažne skupine iz dokumentov o zločinih med vojno zanje niso ugotovile obremenilnih dokazov. Tako so ravnala tudi vojaška sodišča za tiste sodelavce okupatorjev, ki so jim sodila. Zato ni mogoče kar povprek trditi, da so bili po vojni pobiti vsi nedolžni; med njimi žal tudi, vendar ne vsi. Z veliko verjetnostjo lahko tako trdimo tudi za pobite iz drugih delov bivše Jugoslavije, pri čemer moramo upoštevati, da se je ob koncu vojne zgostilo na malem slovenskem teritoriju sedem armad (sovjetska, bolgarska, štiri jugoslovanske, umikajoča nemška z vsemi sodelavci) z več kot milijon osebami, z neštetimi travmami, ki so jih o sebi in svojih družinah nosili s seboj. Sicer pa so več ali manj vsi kazenski zakoniki tedanjih držav predvidevali kazni za sodelovanje z okupatorjem. Tako tudi kazenski zakonik Kraljevine Jugoslavije iz leta 1934 v več paragrafih določa kazensko odgovornost. V 105. paragrafu npr. takole:

"Državljan Kraljevine Jugoslavije, ki sprejme med vojno zoper Kraljevino ali njene zaveznike službo v sovražnikovi vojski ali ostane v njej še nadalje, dasi do tega ni prisiljen, se kaznuje z robijo do 15 let.

Če se tak državljan udeleži tudi vojne same kot borec, se kaznuje s smrtjo ali z dosmrtno robijo."

Komisija za prikrita grobišča objavlja zemljevid in podatke o 581 prikritih grobiščih, čeprav ni jasno, koliko je res grobišč in koliko samo domnev. Nihče pa več ne omeni, da je bilo v Sloveniji odkritih kar 4.800 partizanskih grobišč in še vedno je veliko primerov, ko svojci ne vedo, kje so njihovi dragi, da bi jim tam prižgali svečko.

Tudi sicer bi bilo prav, če bi komisija za prikrita grobišča razumela svojo nalogo kot strokovno tehnično delovanje v smislu določb zakona o vojnih grobiščih, ne pa kot stalno medijsko, večkrat hujskaško ideološko obračunavanje s prejšnjim sistemom, z zamenjevanjem vzrokov in posledic in iztrgano iz celote grozot II. svetovne vojne. In v 63. členu Ustave RS je prepovedano razpihovanje sovraštva in nestrpnosti. Ali za predsednika komisije za grobišča, RTV in somišljenike to ne velja?

O mrtvih vse dobro in naj počivajo v miru! Če pa z naše strani že moramo o mrtvih obnavljati tudi dejstva, ki niso le pozitivna, je to izsiljen odmev na številne desničarske ideološke konstrukte v stilu satanizacije komunističnega totalitarizma, tudi partizanstva in rehabilitacija kolaboracije. Čas je, da prenehamo s tem.

Slavko GRČAR

ZGODOVINSKI LEGENDARNI POHOD ŠTIRINAJSTE DIVIZIJE NA ŠTAJERSKO

(pohod XIV. divizije NOV in POJ iz Suhorja v Beli krajini skozi Hrvaško na Štajersko in o njenih bojih od 06.01. do 06.02.1944.)

Štirinajsta divizija, ena najmočnejših enot narodnoosvobodilne vojske Slovenije, je začela svoj znameniti pohod na Štajersko 06. januarja 1944, leta. Mesec dni kasneje - 06. februarja 1944 je čez Sotlo pri vasi Sedlarjevo stopila na štajerska tla in začela skupaj s štajerskimi partizani boj za osvoboditev te dežele. Poveljstvo divizije je navdajala zavest, da po nalogu Glavnega štaba NOV in PO Slovenije, začnejo nekaj pomembnega in se je začelo dne

06. januarja 1944 leta.

I. SNOUB Tone Tomšič iz Dragomlje vasi, II. SNOUB Ljubo Šerčer iz Suhorja in Jugorja s štabom divizije in XIII. SNOUB Mirko Bračič iz Bušinje vasi v Beli krajini. Omenjene brigade so krenile na zgodovinski legendarni pohod. Pohod bojev, trpljenja, žrtev, ranjenih, ujetih, in zmrznenih borcev; na okupirano Štajersko "tretji rajh".

07. januarja 1944.

Žumberak z nastambo Tomšičeve brigade v Dvorišču, Bračičeva v Prekrižju, Šerčerjeva in štab divizije v Vivodini. Tu je bil miting, nekaka poslovilna slovesnost.

09. januarja 1944.

Brigade so se razvrstile v kolono s Tomšičevo brigado v predhodnici. Prvi marš je bil dolg in divizija je

10. januarja 1944.

Čez Bukovice, Prekrižja in Kostela prišla v Sv. Jano. V Vranovem dolu se namesti Tomšičeva brigada, da zvečer pri Galgovem prodre čez cesto in progo Zagreb - Karlovac. Pri vasi Horvati divizijo pričakajo Nemci, legionarji in ustaši. V tem prvem boju so žal padli trije borci in Jakob Rihar - Jaka, komandant Šerčerjeve brigade.

11. januarja 1944.

Se je v Štarjaku namestila Tomšičeva brigada, Šerčerjeva v vasi Mački, Bračičeva s štabom divizije v Lipnici. Divizijo doleti še ena nesreča. V Šturjaku je v hiši minirjem, ki so bili v prvem bataljonu Tomšičeve, eksplozivno razstrelivo. Trije so bili

mrtvi in deset ranjenih.

12. januarja 1944.

Zjutraj Tomšičeva zasede Dubranec, Šerčerjeva Ključič brdo, Bračičeva brigada pa Kozjačo - Počitek. Od tu je bil izhodišni položaj za dolg marš čez Turopolje, na levi breg Save. Na tej poti so štirinajsto pričakovale hude ovire.

13. januarja 1944.

Se divizija poda na pot skozi Kravarsko, Podvornico in Ogulinec s prehodom čez cesto, železniško progo; med postajami Turopolje in Peščenice. Čeprav je bil mraz, se je 20 cm. močvirska blatna skorja razmehčala in pot je bila podobna široki razorani njivi. Začela se trgati obleka, blatna obutev raspadati. Utrujena blatna kolona je prispela do vasi Gornji in Donji Veleševac, ter Gornjo in Donjo Ručo. Tu divizija doživi prijetno presenečenje. Borce so pričakala dekleta v belih predpasnikih z pokritimi jerbasi. Vsak je dobil kos kruha, sira in slanine.

14. januarja 1944.

So domačini štirinajsto prepeljali s čolni čez reko Savo. Ves prevoz je spremljala velika množica gostoljubnih prebivalcev iz obšajskih vasi. Čez Savo se je Tomšičeva namestila v vasi Pečno, Šerčerjeva v Dobrovščaku, Bračičeva in štab divizije v vasi Perovac.

15. januarja 1944.

Se štirinajsta premakne skozi gozdove Žutice šume. Po kosilu se je iz vasi Vezišče odpravi proti vasi Križ, prečka cesto in železniško progo Zagreb - Slavonski brod. Ob prihodu oklopnega vlaka, je divizija bila že vsa čez progo. Pri zavarovanju je bil hudo ranjen komandir Bračičeve čete, ki je drugi dan ranam podlegel.

16. januarja 1944.

Je štirinajsta za seboj imela vse največje ovire in se začela uspenjati proti Moslovački gori. V njenem podnožju sta Tomšičeva in Bračičeva brigada zasedli vas Rečico, Šerčerjeva s štabom divizije pa Kompator. Zvečer je nadaljevala pot proti severu skozi

Moslavino, ki je bila od strani II. Operativne cone osvobojena in so jo hrvaški borci trdno držali v svojih rokah.

17. januarja 1944.

Je štirinajsta slovesno vkorakala v Čazmo. Tu je prenočil štab z Šerčerjevo brigado, Tomšičeva v vasi Cerina, Bračičeva v Prokljuvanih. Prihod divizije so navdušno pozdravljali gostoljub-

ni prebivalci. Med seboj tekmovali v nastanitvi borcev po hiša. V okrašeni dvorani, polni vojske in civilov so priredili kulturni program. Nastopila je tudi kulturniška grupa štirinajste divizije.

19. januarja 1944.

Po enodnevnem počitku je Štirinajsta že korakala skozi Dubravo, Tomšičeva in Bračičeva brigada odidejo do Srbske Kapele, Šerčerjeva z štabom divizije ostane v Dubravi. Zvečer so jim tu zavrtili kulturni film, nastopili so pevci in kulturniki divizije. Navdušenim prebivalcem je govoril med ostalimi, tudi župnik in verski referent Štirinajste duhovnik Jože Lampret.

20. januarja 1944.

Gre Štirinajsta skozi Haganj pri kraju sv. Ivan - Žabno. Brez boja prekorači cesto in progo Križevci - Bjelovar in

marš nadaljuje skozi vas sv. Petar.

21. januarja 1944.

Se Tomšičeva ustavi v Raščanih, Šerčerjeva v Sesvetih, Bračičeva brigada v Bušičih. Po kratkem počitku divizija prečka progo in cesto Križevci - Koprivnica. Tomšičeva brigada se nastani v Donji Glogovnici, Šerčerjeva v Ivanjcu, Bračičeva v Gornji Glogovnici in Marinovcu

22. januarja 1944.

Je štirinajsti za pomoč in spremstvo bil od hrvaškega poveljstva dodeljen komandant Zahodne grupe odredov, Rade Bulat in Ivica Gretič, vse do Zagorja. 22.januarja komandant Štirinajste Jože Klanjšek - Vasja in Viktor Avbelj - Rudi obiščeta poveljstvo X.korpusa "Zagrebačkog" Namreč, ko je prihajala Štirinajsta, se

je v tem delu Hrvaške marsikaj spremenilo. 19.januarja je bil ustanovljen X.korpus.Korpus je imel 8193 partizanov.Šerčerjeva brigada odbije napad ustašev in se po prenočitvi premakne v Glogovico, Tomšičeva s štabom divizije v Osijek Vijekovački. Tako je divizija.

24. januarja 1944.

V celoti zasedla nove položaje. Šerčerjeva brigada v Gornji Rijeki, Tomšičeva v Kamenščici, Bračičeva in štab divizije v Kalniku. Odločitev pohoda v Hrvaško Zagorje se je odvijalo po nenavadni poti. Napravljen je velik ovinek, kar je bilo en dan marša več, je pa pohod potekel nemoteno.

27. januarja 1944.

Popoldne je divizija odšla skozi gozdove Kalniškega gorja, kjer se je ob severnem vznožju namestila

Tomšičeva brigada in Bračičeva v vasi Svilovec, Šerčerjeva v Donji Poljani, štab divizije v Jalševcu.

28. januarja 1944.

Je štirinajsta odšla skozi vas Klemen, nato čez cesto Varaždinske Toplice Varaždin pri vasi Seketni; čez progo Zagreb - Varaždin pa pri vasi Sv. Ilija.Manever je bil uspešen in to le kakih osem kilometrov od Varaždina.

29. januarja 1944.

Je divizija v lepem vremenu dosegla Hrvaško Zagorje, ter se ob sedmih zjutraj Bračičeva brigada in štab divizije namestila v vasi Završje, Tomšičeva v Pecah, Šerčerjeva v Margečanu. Po utrudljivem maršu, ponoči Štirinajsta odide čez Ivanščico in se razmesti na njenem južnem pobočju. Tomšičeva v Martinščini, Šerčerjeva s štabom divizije v Belcu, Bračičeva v vasi Revno. Tu se štirinajsta poveže z Zagorskim partizanskim odredom in skupaj krenejo v Zagorje.

30. januarja 1944.

Kakih 500 ustašev iz Zlatarja napade Tomšičevo in Bračičevo brigado, ki jih po kratkem boju z jurišem, čeprav so bili utrujeni, požene v beg in jih goni vse do doma.

31. januarja 1944.

Se brigade premaknejo proti zahodu. Šerčerjeva v vas Petrova Gora, Tomšičeva v Golubovac, Bračičeva brigada s štabom divizije se ustavi v Veternički gori.

01 .februarja 1944.

Se en bataljon Bračičeve brigade spopadel z ustaši pri Radoboju in jih požene proti Krapini. Nenehni spopadi Štirinajsto ovirajo pri napredovanju in se,

02 .februarja 1944.

Bračičeva brigada spet spopade z ustaši, ki so se nato panično razbežali. V Gornjem Jesenju se namesti Štab divizije, zvečer se jim priključi Bračičeva in Šerčerjeva brigada zasede vas Đurmanec, Tomšičeva se namesti v Donjem Jesenju. Enote ostanejo na svojih mestih tako, da v Jesenju priredijo miting .Svoj miting je priredila tudi Šerčerjeva brigada. Navdušenju prebivalstva ni bilo ne konca ne kraja.

04. februarja 1944.

So se brigade v dežju premaknile, Tomšičeva v Sopot, Šerčerjeva v Pregrado, Bračičeva v Dubravico, ki je bila oddaljena od Sotle (štajerske meje) le kakih 10 kilometrov. Tega dne pride v štab Štirinajste prvi slovenski partizan, ki je poznal razmere

onkraj Sotle, Alojz Pacek - Platin. Poslal ga je štab IV. operativne cone.

05. februarja 1944.

Po premiku proti Klanjcu - Zelenjak, štab divizije zve, da so na tem odseku na drugi strani meje z Hrvaško nemške zasede. Na meji je bil razporejena 649. bataljon deželnih strelcev. Štab divizije je hitro reagiral. Z Šerčerjevo brigado zasede Ravnice, Tomšičeva Zelenjak, Bračičeva hiše med Horvatsko in Ravnicami. Od Sotle so bili oddaljeni le 5 kilometrov. Tu so bili izhodiščni položaji za preboj Štirinajste divizije čez mejo. Vreme je bilo lepo, jasno.

06. februarja 1944.

Prehod čez Sotlo. S Kozjanskega so prišli partizani in aktivisti za pomoč pri gradnji provizoričnega mostu čez Sotlo s hrvaškimi kmeti. Obveščevalci so ves dan budno opazovali vsa gibanja onstran Sotle in približal se je zgodovinski trenutek - Štirinajsta je vdrla v takrat v znani Tretji nemški rajh. Ob prehodu čez Sotlo pri Sedlarjevem je Štirinajsta divizija imela 1025 partizanov. Na maršu skozi Hrvaško 7 mrtvih, 29 ranjenih in 34 bolnih ki so ostali v bolnišnicah na Hrvaškem. 10 partizanov je ostalo za stražo pri strelivu, ki ga je divizija pustila blizu Sotle in kurirje za zvezo s hrvaškimi enotami. Divizija se je zmanjšala za 87 partizanov. V drugem delu pohoda po Hrvaški je divizija napravila 130 km dolgo pot ali 310 km skupne poti. Na Sotlo je prišla še močna in bojovita, le obutev in obleka sta zelo propadli. Več o bojevanju štirinajste divizije na poti skozi Štajersko v nadaljevanju.

Z omembo datumov, kjer se je Štirinajsta zadrževala, naj spomin zajame tudi gostoljubne Hrvaške vasi s prebivalstvom, ki je že na samem začetku divizijo pričakovalo z velikim navdušenjem, gostoljubnostjo in širokogrudnostjo.

Štirinajsta jim je dajala občutek moči v končno zmago nad NDH in nacifasizmom. Po 310. km prehojeni poti in enomesečnem maršu je z njihovo nesebično pomočjo, Štirinajsta udarna divizija NOV in PO Slovenije prišla do Sotle močna in bojovita.

POVZETO " iz več dokumentacije in zgodovinskega materiala o pohodu Štirinajste udarne divizije na Štajersko.

Fadil KRUPIČ - Beli

TEHNIKA "FRANCE PREŠEREN" NA BOHORJU

Spominski zapis Vide Žgank (Vide Cimerman - Tanje)

Naša tehnika je bila blizu izvira malega potočka. Da bi imelo redno preskrbo z vodo, smo si omislili nad bunkerjem rezervoar. Rezerzvoar smo odmontirali iz bombnika, ki se je 17. marca 1944 zrušil blizu domačije Zajselskih. Ponoči smo pilili tisto plehovje, da se je slišalo daleč naokrog, najbrž vse do Senovega. Vendar se nam je posrečilo iztrgati ga iz trupa letala. Cevi smo opremili kar z lesenimi pipami. Stene našega bunkerja so bile iz čez polovico preklanih bukev, na strehi pa je bilo kake pol metra zemlje. Povrh so bile posajene smrečice.

Bili smo že dobro vpeljeni v delo, ko nekega dne opazimo majhnega fantiča, ki nas je opazoval skozi okno. To je bil sin oglarja, ki je niže doli žgal oglje.

Oglar je bil italijan in naš človek. Na fantiča pa se le nismo zanesli, zato smo sklenili, da zgradimo novo zemljanko.

Prostor za nov objekt smo izbrali v skoraj nedostopni strmini tik nad vodnim slapom. Zemljanko smo zgradili v tisti ozki soteski tako, da je pod bunkerjem tekla voda. Iz kilometer oddaljene, razpadajoče Hafnerjeve žage smo znosili stene žagarjeve utice in okno in si iz tega materiala zgradili tehniko.

Kuskar je odšel iz tehnike še, ko smo bili v prejšnji zemljanki, prav tako Tone Kostanjšek. Na novo je prišel Konrad, doma iz Trbovelj. Za njim je prišel Jože Lužar- Martin. 20. avgusta sta prišla v tehniko Vida Avsenak-Sonja in Lojze Avsenak-Radovan. V začetku septembra je prišel v našo tehniko tiskarski strojnik iz Mohorjeve tiskarne v Celju Jože Kunej. Kunej je le malo časa ostal pri nas. Ko so v osvobojeni Savinjski dolini postavljali prave velike tiskarne, ga je Cankar premestil v eno teh tiskarn.

Poleg navedenih so bili v tehniki še Vanjo Fantin, ki je upravljal z roto strojem, Zora Škoberne-Melita in njena sestra Nada-Breda, Erna Turnšek, Janez Kranjc in Janez Rozman-Štef.

V Prešernovi tehniki smo natisnili zares ogromno literature. Posamezni teksti so bili razmnoženi tudi do tri tisoč komadov. Tekste smo v glavnem prejeli od pokrajinskega tehnika, ki je tudi določal naklado. Med drugim smo tiskali tudi Novi čas, glasilo OF za Štajersko. Tudi Maks Berčič, sekretar okrožja, nam je pošiljal razne tekste, predvsem za letake, ki smo jih stiskali.

Hrano nam je dobavljala gospodarska komisija okraja. Ponjo smo hodili na Planino. Nekaj časa smo kuhali sami, imeli smo kovaško peč na oglje, ki smo ga razpihovali z mehkom. Ker smo imeli slabo zračeneje, je bil v prostoru zelo slab zrak. Kasneje nam je kuhala Zajselska Micka, gospodinja na tej domačiji. Imeli smo zelo urejeno prehrano, Micka nam je dobro kuhala. Zajtrke smo imeli take kot doma. Zajselska Micka nam je etudi prala, tako

8

Papir smo imeli vskladiščen zgoraj v prvem bunkerju.

Ker smo dobivali mnogo papirja kar v rolah, take kot jih uporabljajo časopisne rotacije, smo morali role najprej razžagati. To smo delali v skladišču. Kak dan smo natisnili toliko literature, da je dva kurirja nista mogla odnesti na javko. Na pot je moral še tretji, večkrat sem šla jaz. Pot iz tehnike in nazaj je bila strahovito naporna. Preskakovanje s skale na skalo, nato pa po strugi hudournika do prave poti, ki so jo uporabljali domačini. Zaradi hude strmine se je bilo treba vseskozi loviti za vejevje grmovja....

... nekega dne se pojavi pred našo zemljanko neki partizan, menda je bil kurir in pove, da je hajka. Mi smo takoj začeli pakirati in skrivati stvari iz tehnike. Naš kurir Janez Rozman Štef je imel pljučnico z visoko vročino. Najprej sem njega spravila v neko skalno skrivališče tik nad slapom, kjer bi ga bilo nemogoče odkriti. Naročila sem mu, da mora tam počakati. Medtem je že pokalo in mi smo se začeli umikati iz tehnike. Od naše skupine sta se ločila kurirja Janez Krajnc in Jože Lužar Martin. Imela sta srečo, da sta se izmuznila iz obkolitve, medtem, ko so nas ujeli. Nemci so prišli do nas od zgoraj, bilo pa jih je polno tudi pod nami.

Najprej sem dobila od nemškega lajtnanta klofuto, medtem, ko me je ozmerjal z ušivcem. Ker sem bila ostrizena kot moški, je misli, da sem fant. Odgnali so nas proti Blanci. Vso pot sem premišljala, kaj bi Nemcem na zaslišanju natvezila. Da ne bi prehitro prišli do Blance, sem se kdaj pa kdaj naredila kot da slišim šumenje: pst. In že se je vsa kolona ustavila in poslušala. Jaz pa sem v tistih trenutkih mozgala v možganih. Potem sem na vseh zaslišanjih povedala eno in isto štorijo: iskala sem svojega fanta, pa so me v neki hiši ponoči zajeli partizani, ki m eniso več izpustili. Z zavezanimi očmi so me prignali v ta bunker in morala sem ostati tu, brez vsake zveze s svetom, ne da bi sploh vedela, kje sem. Najbolj me je obremenjevalo to, ko so ugotovili, da sem vodja tehnike, kar je bilo razvidno iz mojih podpisov na listinah, ki so jih našli v tehniki.

Večkrat smo mislili, zdaj je konec, ko so nas postavili pred kak zid, kot da nas bodo streljali. To so nam tudi rekli. Najprej so nas postavili v vrsto pred mrtvim Štefom. Revež je v tisti vročici blodil in nezavedno rinil naprej, padel po skali in tako so ga Nemci ustrelili. No, nas niso, odgnali so nas v dolino. Iz Blance so nas odgnali v Radeče, v graščino, kje je bil nekak štab. Tu je bil tudi gestapo. Prestali smo vrsto zaslišanj, moja povest je bila enaka, naj me je zasliševal kdorkoli. Nisem imela občutka, da mi verjamejo, vendar sem jaz vztrajala. Počasi so iz moje skupine odpuščali drugega za drugim na prostost, mene so zadrževali najdlje. Tik pred osvoboditvijo sem šele dobila odpustnico za pot iz prostost..."

IZ GOVORA PREDSEDNIKA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE JANEZA STANOVNIKA V SEDLARJEVEM OB PROSLAVI 65-LETNICE POHODA XIV. DIVIZIJE NA ŠTAJERSKO

Pohod XIV. divizije na Štajersko je slovenska legenda; več kot legenda, je integralni del slovenske narodne identitete, kajti v tem zgodovinskem pohodu so se korak za korakom, postaja za postajo oblikovale vrednote, ki so vklesane v slovenski narodni značaj, kot je to velevala in zahtevala 4. točka programa OF. In kakor veliki in prelomni zgodovinski dogodki in bitke predstavljajo bistvo drugih velikih narodov - Gettisbourg ameriškega, Trafalgar angleškega, Waterloo francoskega in Stalingrad ruskega naroda - tako je XIV. divizija integralni del slovenskega naroda. Pohod XIV. divizije in trije tedni danonočnih bojev so dokaz zmage duha, volje in ideje nad silami narave in nadmočnim orožjem sovražnika. V teh bojih na življenje in smrt so se oblikovale in kovale vrednote, na katerih je danes zgrajena naša samostojnost, suverenost in samozavest. Te vrednote so pa temelj naše organizacije, ne samo preživelih partizanov, ampak tudi vseh ostalih članov, ki se bore za uveljavljanje teh vrednot in oblikovanje naše družbe in svetovne ureditve ob uveljavljanju teh vrednot, ki imajo trajno moralno in politično veljavo ...

***

Tukaj v tej vasi in na bregu Sotle se je pokazalo in dokazalo, da pravi patriotizem ni v "hejslovanstvu", čitalništvu, pa tudi ne samo v "taborskem slavju", ampak v tveganih dejanjih v borbi za domovino in samostojnost: od Matije Gubca do današnjih dni je slovensko ljudstvo dokazovalo, kako globoko je pravo domoljubje, povezano z demokracijo: demokracija namreč ni predvsem volilna skrinjica, ampak in predvsem akcija ljudstva. Zato smo tudi v programu OF govorili o "ljudski demokraciji". Pravo domoljubje je predvsem ljubezen do svojega, ne pa sovraštvo tujega. Ksenofobija je izraz nacionalizma, ne pa patriotizma. "Prost mora biti, prost moj rod, na svoji zemlji svoj gospod", je prepeval goriški slavček Gregorčič.

***

Zgodovinarji, pa tudi preživeli borci še dandanašnji ne vedo pravega odgovora na zagonetko, zakaj se glavčina XIV. divizije ni premaknila iz Bosališča sredi Paškega Kozjaka, kjer se je utaborila in sledila operativnim enotam Šerčerjeve in Tomšičeve brigade, ki so prebile blokado pri Dolnjem Doliču in se nato rešila iz obkolitve na Pohorsko predgorje. Jaz imam samo en odgovor: skrb za ranjence.

V težkih borbah, ki so se nadaljevale že od Senovega naprej, ni imela divizija težke žrtve samo med padlimi, ampak še več med težkimi ranjenci. Ker pa je divizija prodirala na ozemlju tudi ni bilo konspirativnih stacionarnih bolnišnic, kot je to bil primer po vsem ostalem slovenskem ozemlju. Ranjence so zato morali nositi s seboj. Vsem je poznana fotografija kurata Lampreta, kako pomaga nositi ranjenca v snežnem metežu. Za vsakega ranjenca na nosilih ste morali imeti vsaj štiri nosače. To je bil strahoviti napor, ki je borce izčrpal do konca moči. Istočasno je pa skrb za ranjence eno najbolj veličastnih poglavij partizanstva. Mislim, da partizanska medicina nikdar

ne bo predstavljena novim generacijam in svetu v vsem svojem HUMANISTIČNEM veličastju. Prav ta solidarnost pa je bila moč partizanske solidarnosti. Kocbek jo je imenoval "tovarišija". Bilo je to moralno načelo "vsi za enega, eden za vse"! Samo dejstvo, da je od 700 zdravnikov, kolikor jih je bilo pred vojno na Slovenskem, odšlo v partizane 250 - 50 jih je padlo - da je nadaljnjih še najmanj 200 zdravnikov delovalo v partizanskih oziroma vrstah OF. To govori o tem, kako široka je bila politična baza OF in partizanstva. Zdravniki so pripadali "gornjemu" družbenem sloju in se odpovedovali udobnemu življenju iz najbolj čistega patriotizma. V partizanskih vrstah srečujemo slovita imena takratne medicine kot so bili dr. Gerlovič, dr. Franci Derganc, dr. Lavrič, dr. Breclj ali pa šef medicinske službe XIV. divizije dr. Benedik-Bene.

***

Graška gora - "Gora jurišev" - je naslednja postaja epopeje XIV. divizije. Ne pesnik - Kajuh je padel v bojih nedaleč od rodnega kraja - ne kipar - Weis-Belač je prav tako obležal na bojnem polju - pa tudi ne pisatelj ali dramski umetnik, ne bo

nikdar opisal nadčloveške borbe, ki je sledila ob zadnji obkolitvi XIV. na Graški gori. Orožje je borcem obnemelo - glicerina niso imeli - zapirajući pušk in mitraljezov se enostavno niso več premikali, municije enostavno ni bilo več, čevlji so v neprestanem snegu enostavno razpadli, ozeblina so se spreminjale v gangrene, lakota se je spreminjala v omotico, neprespanost in izčrpanost pa v željo po smrti ... Zdravnik dr. Kolar opisuje poslednje juriše, ki so bili še poslednji način borbe, kot "boje na nož, prsi v prsi človeških zveri". Borce na juriše na Graški gori ni več vodila

človeška fizična sila, ampak samo še elementarna in nagonška volja za preživetjem in nezlomljiva volja ČLOVEŠKEGA DUHA.

Ta poslednja drama XIV. se je odigravala nedaleč od Topolšice, kjer je dobro leto kasneje podpisal kapitulacijo mogočni feldmaršal von Löhr pred poveljstvom četrte operativne cone ob prisotnosti preostalih poveljnikov XIV. divizije, med njimi tudi generalpolkovnika Ivana Dolničarja, ki je danes tukaj med nami.

Bilanca bojev XIV. divizije je bila strahotna: ko je divizija prestopila Sotlo na prav tem mestu 7. februarja, je štela nekaj nad 1.000 borcev in bork. V tritedenskih borbah jih je padlo 200, preko 250 je bilo ranjenih, okoli 100 pa ujetih, kar vse skupaj pomeni, da je tritedenske boje preživela manj kot polovica celotnega moštva. Ko se danes spominjamo z globokim spoštovanjem veličastja žrtev, moramo pa prav tako spomniti današnji rod Slovencev, da svobodo, življenjsko udobje, kakor tudi čast in ponos nacije dolgujemo tistim, ki so obležali na bojnih poljih in grapah.

ODŠLI SO

Ljudmila GLINŠEK, rojena 15.09.1923, umrla 21.01.2009

Izhaja iz partizanske družine in je bila dolgoletna članica Krajevne organizacije ZZB Šentilj.

Vida SOPOLŠEK, rojena 31.05.1926, stanujoč v Velenju, Tomšičeva 2, umrla 22.01.2009

Bila je aktivistka v NOB od 20. julija 1943 do 10. julija 1944. nato je bila ujeta in odpeljana v zapor in internacijo od 11. julija 1944 do 15. maja 1945.

Bila je članica Krajevne organizacije ZZB Velenje Desni breg.

Alojz F. FERLIN, rojen 18.06.1933 v Hudi jami pri Laškem, umrl 11. 01. 2009

Tovariš Lojze Ferlin je bil sin zavednih staršev in otrok vojne. Osnovno šolo je obiskoval v Laškem, pozneje v Celju. Razgibane poti in stezice do Hude jame, kjer je bil doma, so ga povezovale tudi z nalogami za partizansko vojsko. Malo pred koncem vojne sta z mamo morala v ilegalno. Po končani II. Svetovni vojni se je vpisal na strojno tehnično šolo v Ljubljani

in jo uspešno končal. Postal je strojni tehnik, za tiste čase je dosegel lep in iskan poklic. Služboval je v Laškem, pozneje pa v Premogovniku Velenje. Sodeloval je v udarniških akcijah, pri izgradnji novega Velenja. Bil je član Krajevne organizacije ZZB Šalek - Gorica - Paka.

Mihael PINTARIČ, rojen 19.09.1925, stanujoč v Velenju, Kidričeva 9, umrl 04.01.2009

V mladosti je živel v Bučkovcih pri Mali Nedelji. Delal je na raznih kmetijah. V drugi svetovni vojni je bil mobiliziran v nemško vojsko. Od tam je bil poslan v Francijo, kjer je bil ujet in odpeljan v Veliko Britanijo. Od tam je prišel v Jugoslavijo v Split, kjer se je priključil 5. prekomorski brigadi. Po vojni je delal na več krajih, od leta 1952 pa v Velenju na Rudniku, kjer se je leta 1975 tudi upokojil. Bil je član Krajevne organizacije ZZB Velenje Desni breg.

Zofija GORŠEK, rojena 18.05.1915, nazadnje stanujoča v Velenju, Prisojna 10, umrla 02.02.2009

V času druge svetovne vojne je aktivno sodelovala z narodnoosvobodilnim gibanjem v Šaleški dolini.

Vrsto let je bila aktivna članica odbora Združenja borcev za vrednote NOB Šmartno, kjer je vestno opravljala zaupane ji naloge.

Antonija BOBEK, rojena 25.04.1920, umrla 04.02.2009

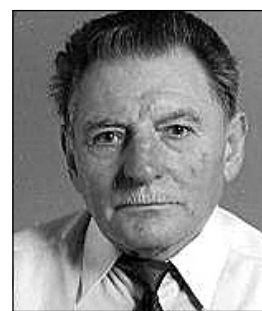
Rodila se je na kmetiji v Šmiklavžu pri Slovenj Gradcu kot šesti otrok od skupno njih sedmih. Med drugo svetovno vojno je bila s starši izseljena v Manthaus. Domačijo so Nemci požgali. Po vrnitvi iz taborišča niso mogli živeti na Graški gori in so bili pri sorodnikih v Družmirju. Zaradi izkopavanja premoga so se z Gorici preselili v naselje Pohrastnik. Bila je članica

Krajevne organizacije ZZB Skorno - Florjan - Bele vode. Ostala bo vsem nam v lepem spominu.

Justina JURKO, rojena 06.04.1923 v Paki pri Velenju, kjer je tudi nazadnje živela, umrla 16.01.2009

Med NOB je od leta 1943 vse do osvoboditve sodelovala na terenu kot kurirka. Članica ZZB je bila od leta 1957. za svoje požrtvovalno delo je prejela orden Zasluge za narod. Bila je članica Krajevne organizacije ZZB Šalek - Bevče - Paka.

Jože ZUPANC, rojen 01.09.1927, nazadnje stanujoč v Velenju, Graškogorska 36, umrl 26.02.2009

Bil je član in zagovornik vrednot NOB Krajevne organizacije ZZB NOB Šmartno.

Karla ŠTAJNER, rojena 05.11.1926

Med vojno je sodelovala v NOB kot aktivistka in je ogromno storila za uspešno izmikanje prezimovanje aktivnih borcev, posebno v hudi zimi 1994/1945 leta, ko je okupatorjeva vojska močno nadzirala ves prostor v okolici. Na svojem domu je uredila skrivališča, kjer so se skrivali težki ranjenci in skrbela za njihovo prehrano in zdravlila. Bila je članica Krajevne organizacije ZZB Šmartno ob Paki. Predano in zaslužno članico in sodelavko NOB bomo ohranili v lepem spominu in spoštovanju

Ivan FRIŠKOVEC, rojen 26.08.1938, umrl 27.02.2009

Pokojni Ivan je bil sin Ludvika Friškovec, prvega talca iz naše doline. Po upokojitvi je bil pripravljen pomagati drugim in je bil tudi skrben oče. Bil je član Krajevne organizacije ZZB Ravne pri Šoštanju.

Ivan SIRŠE, rojen 08.09.1924, umrl 31.01.2009
Njegov rojstni kraj je Prebold v Savinjski dolini. Po poklicu je bil ekonomski tehnik. V NOB je sodeloval v 5. prekomorski brigadi kot tankist. Udeleževal se je bojev pri osvobajanju Jadranskega primorja. Pri zaključnih operacijah je bil pri Ilirski Bistrici težko ranjen. Njegova močna volja po življenju je bila odločilna da je po daljšem obdobju okreval. Žal pa je ostal vojni invalid. V Velenje se je preselil leta 1960. Po osvoboditvi je poleg rednega dela še opravljal razne funkcije v občini, bil je član invalidske organizacije, tudi njen predsednik in pa seveda tudi član Krajevne organizacije ZB NOB Stara vas. Udeleževal se je raznih akcij, tudi na humanitarnih področjih, kolikor mu je bolezen to dopuščala.

Ciril JOGER, rojen 27.06.1925, umrl 18.01.2009

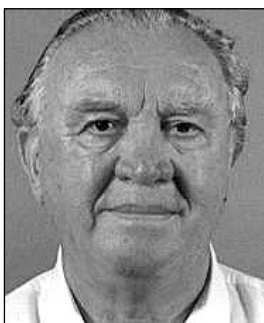
Odraščal je v družini očeta in matere z devetimi brati in sestrami v kraju Žvarovlje pri Izlakah. V težkih vojnih časih je našel svoje mesto v Bračičevi brigadi. Kot borec, pripadnik te brigade je doživljal in premike in boje, kjer je bil v enem izmed spopadov z okupatorjem težko ranjen. Okreval je zahvaljujoč njegovi trdni volji po življenju. Po osvoboditvi se je vključil v organe

Ljudske milice, kjer je kot komandir služboval v več krajih širom Slovenije. Pot ga je z družino leta 1965 pripeljala v Velenje, kjer je prevzel naloge komandirja postaje Ljudske milice. Tu se je z družino ustallil in na tem pol-očju strokovno in vestno opravljal zaupane naloge, vse do upokojitve. Bil je aktiven izven svojega delovnega področja kot član raznih organizacij in društev. Za svoje delovanje je prejel številna vojaška in civilna odlikovanja. Bil je član odbora območne skupnosti za vrednote NOB Velenje, invalidske organizacije in Krajevne organizacije ZB NOB Stara Vas, kjer je aktivno sodeloval.

Franciška SUŠEC, rojena 03.10.1927, umrla 02.02.2009

Kot kmečki otrok je morala trdo delati na kmetiji, ki jo je pozneje tudi prevzela. Med vojno je njena hiša dajala varno zatočišče borcem. Tudi mož Franc (umrl 1993), je bil borec NOB, oba pa sta bila dolgoletna člana naše Krajevne organizacije ZB NOB Ravne.

Alojz KORENIČ, rojen 21.06.1925, umrl 01.02.2009

Rojen je bil na Dolenjskem, kjer svojega rodnega kraja ni nikoli pozabil. Tako kot mnogi Slovenci je bil tudi Lojze žrtev vojne nasilja. Občutil in doživljal je vse grozote taborišča Gonars, kjer je bil kot taboriščnik od 22. septembra 1942 do 9. septembra 1943. Takoj za tem je bil interniran v Italijo, od koder se je 15. maja 1945 vrnil v domovino. Nečloveške razmere so tudi

njemu pustile posledice, vendar se mu je počasi vračala življenjska moč. Leta 1947 je že sprejel naloge komandirja postaje Ljudske milice in je te zadolžitve opravljal do leta 1951. tega leta se je zaposlil na premogovniku Velenje. Vključil se je v izobraževanje, dosegal kvalifikacije in proti koncu delovne dobe že postal poslovodja jame. Njegov konjiček je bil

ročno slikanje motivov pokrajine iz rodne Dolenjske, ni pa se mogel izogniti tudi slikanja šaljivih prizorov iz jamskega življenja. Njegova zapuščina iz tega naslova je bogata. Bil je član Krajevne organizacije ZB Stara Vas, bil pa je tudi dolgoletni blagajnik organizacije.

Marica VERDELJ, rojena 04.12.1928, nazadnje stanujoča v Velenju, Gregorčičeva 26, umrla 28.02.2009

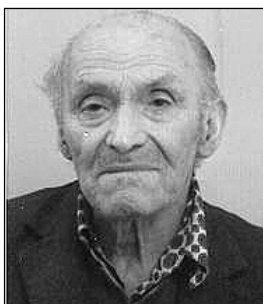
V času okupacije je bila s celotno družino zaradi sodelovanja z narodnoosvobodilnim gibanjem zaprta v zloglasnem "Starem piskru" v Celju in od tam pozneje izseljena v koncentracijska taborišča. Bila je članica Krajevne organizacije ZB Velenje - Šmartno.

Marija JEŽOVNIK - CALLIGARO, rojena 10.01.1926 v Andražu, umrla

V domačem kraju je preživljala svojo mladost. V času NOB je aktivno sodelovala s partizani in vzdrževala veze kot kurir, zbirala je sanitetni material in hrano. V njihovi hiši je deloval Okrajni odbor OF. 15. aprila je vstopila v partizanske vrste, se borila in dočakala konec vojne. 15. maja 1945 je bila demobilizirana. V organizacijo ZB NOB je bila sprejeta 24. februarja 1974 leta.

Zadnja leta je žvela v Teharjah, vendar je vsa leta vzdrževala tesne vezi z organizacijo ZB v Pesju.

Andrej VOCOVIK, rojen 30.11.1914, umrl 10.12.2008

Svoja mladostna leta je preživljal v Završah s svojimi polbrati in polsestro ter bratom dvojčkom Poldetom. Prizanesla mu ni niti druga svetovna vojna - bil je borec Šercerjeve brigade. Po končani vojni se je zaposlil na takratni kmetijski zadruzi Velenje, kjer je delal vse do upokojitve. Naslednja leta je Andrej preživel v Cirkovcah na svoji kmetiji, vse do dne, ko mu je nenadna bolezen onemogočila nadaljnjo samostojno življenje. Zadnja leta je preživljal v domu starostnikov v Černečah, kjer se je njegova življenjska pot končala.

Stanko PODPEČAN, rojen 28.04.1932 v Cirkovcah, umrl 23.02.2009

Med vojno je sodeloval v NOB na Graški gori ter v Cirkovcah od leta 1944 pa do konca vojne. Bil je dolgoletni član Krajevne organizacije ZB NOB Konovo, dober in prijazen tovariš.

Vida ŽGANK, rojena 1. 8. 1921, umrla 2.1. 1921

Med vojno je bila organizatorica in vodja partizanske tehnike France Prešeren. Leta 1950 se je z možem Nestlom priselila v Velenje. Bila je članica krajevne organizacije ZB NOB Levi breg.